

NÄGUDEKONTROLL

1.

Kes on see omaaegne Läti esikommunist?

Elas aastail 1865...1932. Ametilt oli ta läti kirjanik, ajakirjanik, jurist ja Vene NFSV ning Nõukogude Liidu riigitegelane. Ta oli Läti Kommunistliku Partei loojaid. 20. märtsist – 4. septembrini 1918 oli ta Vene NFSV Justiitsrahvakomissariaadi rahvakomissar. Urn tema tuhaga paigutati Moskva Kremli müüri sisse. Omal ajal oli tema järgi nimetatud Aizkraukle linn ja Terbata tänav Riias (Terbata=Tartu).

2. Kes oli see Soome sõjapealik (1892...1947), kelle juhtimisel võideti Talvesõjas Suomussalmi lahing? Ta astus 11000 sõdalase eesotsas 55000 vaenlase vastu ja võitis, kaotades 1000 meest vaenlase 27500 vastu.

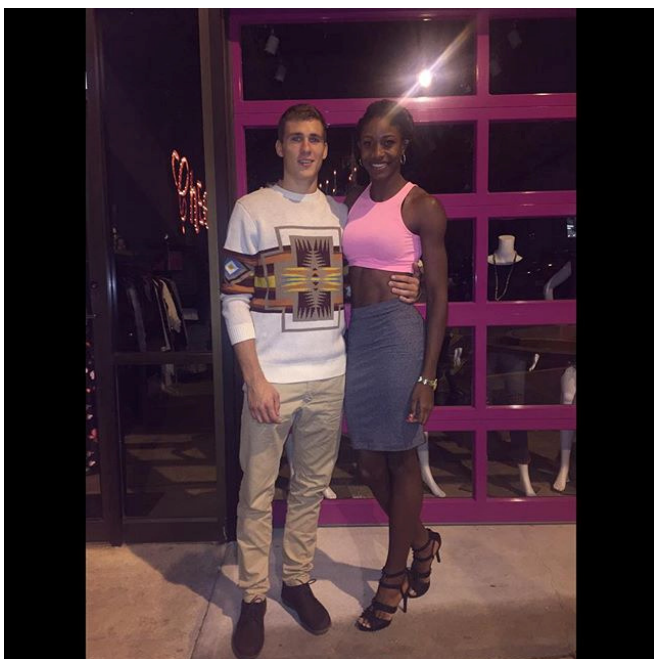
3. Kes on see piiblitegelane, kelle sellisena maalis Michelangelo Sixtuse kabelisse? Ta oli Amittai poeg, elas IX...VIII sajandil e.Kr ja kuulutas prohvetina Niinive hävitamist. Teda tunnevad nii judaismi, islami kui ristiusu järgijad.

4. Täna on sünnipäev ühel enim auhinnatud **Kanada kirjanikul**. Ta on võitnud Arthur C. Clarke'i auhinna ja Astuuria vürsti auhinna, olnud viis korda Bookeri auhinna nominent (üks kord neist võitja), samuti seitse korda Kanada kindralkubernereri auhinna finalist (võites selle kahel korral). Eesti keeles on ilmunud valimik jutte pealkirja all "Tantsutüdrukud" (1987), romaanid "Teenijanna lugu" (1993), "Pinnaletõus" (1999, mis on ühtlasi küsitava esimene filmiks saanud raamat 1981.a)

5. Kes on pildil? Üks õige annab ühe punkti.

GEOGRAAFIA

6. Ta sündis 15.07.1912 Heinastes ja suri 30.06.1991 St. Thomas'e saarel. **Kes?**

7. Peeter I eelistas veeta vaba aega, eriti kuni 1690. aastate lõpuni, Kremlist kahetunnise ratsasõidu kaugusel asuvas jahimõisas. Teismeeas moodustas ta seal kaks polku. Ehkki esialgu peeti neid lihtsalt mängusõduriteks, osutusid need hiljem Peetri tulevase eliitkaardiväe eelkäijaks. **Mis nime kandis too jahimõis?**
8. **Küsime jõge Ida-Gruusias** (gruusia keeli იდგორი). Jõe lähe asub Thrialetsi aheliku nõlvadel Väike-Kaukasuses, Didgori mäe lähisel ja ta suubub parempoolse lisajõena Kura jõkke Gruusia pealinnas Thbilisis. Jõe pikkus on 45 km, valgla pindala 194 km². Jõgi toitub lumesulamisveest, vihmast ja põhjavetest. Jõe suudme lähisel paiknevad 12. sajandil rajatud Lurdži klooster, Thbilisi loomaaed, laste puhkepark ja muud rajatised. Jõe on iseloomulikud perioodilised äkktulvad: XX sajandi teise poolel toimusid need 1960., 1963., 1972. ja 1995. aastal. 1972. aasta kõrgvesi ujutas üle Thbilisi loomaaia, oli ka inimohvreid. 2015. aasta 14. juunil tõusis jõgi Thbilisis üle kallaste, hukkus vähemalt 19 inimest.
9. **Mis riigis** asub Lotte World ja selle maa üks suurimaid keemiakontserne on Lotte Chemical?
10. **Nimetage helilooja ja teos.**

KALLID KAIMUD

11. Umbes poole aasta eest kirjutas Sirbis selle peatoimetaja Ott Karulin, et temale meenutab meie uus valitsus Ülo Õuna skulptuuri „Isa ja poeg“, mis seisab Küüni tänaval Tartus ja kujutab imikut samas mõõdus papaga. Valitsuseski on selgelt eristatavad kaks peaaegu võrdse suurusega gruppi: need, kel vanust üle 40 aasta ning ette näidata ka karjäär enne poliitikasse viskumist, ning 30. eluaastates noorem põlvkond, kes asunud mõnele poliitilisele ametikohale otse keskkoolipingist ja töötanud mujal heal juhul kaks-kolm aastat. **Kes on Valitsuse vanim liige?**
12. Legendi kohaselt muretses Elsa Pant abikaasa (Valdo Pant) tervise pärast ja nõudis telemaja kohvikust alkoholi kõrvaldamist. Tekkisid paroolid: tee + Vana Tallinn ning kohv + Vana Tallinn said mõlemad nime tuntud [vene] heliloojatelt. **Nimetage need kaks heliloojat.**
13. **Kes on kirjutanud järgneva luuletuse ja kelle mälestuseks?**

ÄRAAETUD JALGRATAS

Jalgratta väljanägemine
peab olema viimase peal
ka siis, kui sõidad äärelinna
kohvikusse piipu tegema.
Sa armud ikka uuesti ja uuesti
puhtaimal kombel,
mis inimkonnas kunagi hõljunud.
Sina kaupled võimalust anda
rohkem, kui sul on anda.

Ahi susiseb ja visiseb,
müürid lõhuti maha.
Suitsu veel tuli,
isegi mõned sõed miilasid
(miilang).

Omal ajal võtsid sa viida viida järel
(teeservad olid neid täis?),
kuid siis hakkas koitma,
et vabadusele
viib lähemale,
kui korjata üles teed.
Sa korjasid. Neid
polnud küll kuhugi panna,
aga nad tõid kellegi juurest.

Jalgratta kumm säras peaaegu endiselt,
aga raam purunes.

14. Rein (s.1939 Tallinnas) on muusikateadlane ja helilooja, tema poeg Peeter (s.1977 Leningradis) pianist ja õppejõud, kes esineb sageli ka Eestis. Mõlemad elavad St.Peterburgis. 1999 ilmus Eesti mõtteloo sarjas isa tähtsamaid muusikateaduslikke töid koondav raamat.

Kirjutage nende ühine perekonnanimi. Sama nimega leiab eesti muusikast veel ühe paari isa-poeg.

15. Allpool toodud viited saab välja öelda ühe sõnaga, **mis sõna see on?**

- väike plaanistuslaud;
- geodeetiline plaan;
- kaarditasku;
- korsetikõvendusvarvake
- vene keeles tähendab see tahvelarvutit

MAAILMAST

16. **Kes on see tuntud isik**, kelle elukohaks oleva, riigi pealinna kesklinnas asuva üürikorteri välisukse kõrval kella juures asuvale pronksildile on kirjutatud *Prof. Dr. Sauer*?
17. Alates Franklin Delano Rooseveltist kuni tänaseni on kõik USA presidendid pälvinud ajakirja „TIME“ aasta inimese tiitli. Kõik peale ühe. **Kes ei ole seda au pälvinud?**
18. **Mille liigitamiseks on loodud Hornbosteli-Sachsi liigitus?** See põhineb Dewey kümnenndliigitussüsteemil. Algul, 1914. aastal oli selles 4 pealiiki, viies liideti 1940. aastal. Näiteks, Tom-tom on numbri all 211.212.1, Hocchiku on 421.111.12 ja see, mida selles süsteemis kuningaks arvatakse, on 321.322-71.
19. Üldistades võib öelda, et mida väiksem meeskond, seda tõhusam koostöö. Uuringute järgi töötaksid inimesed kõige parema meelega ise 4-5 liikmelistes meeskondades, mõistlik piir arvatakse olevat kuskil 8-9 inimese juures (töö kontekstis). Sealt edasi kipub juhtuma kaks asja: vastutus hajub ehk ... efekt (mida rohkem on inimesi, seda väiksem on pingutus inimese kohta) ja teiseks muutub ka omavaheliste suhete kogus nii suureks, et seda pole inimlikult võimalik vajalikul tasemel hoida. Loomulikult on ka edukaid erandeid nii ühes kui teises suunas. **Küsitav** (1861–1931) oli prantsuse põllumajanduse insener, kes 20. sajandis alguses läbi katsete tuvastas, et mida rohkem inimesi on koos ühte asja ajamas, seda väiksem on iga üksiku liikme panus. Katsed olid lihtsad: ta pani inimesi tõmbama nõõrist ja mõõtis siis tõmbamise jõudu. Ning lisas pidevalt “meeskonda” tõmbajaid. Tulemuseks tõdemus, et näiteks kui 8 inimeseline “meeskond” tõmbab nõõridest, siis nad kokku tõmbavad sama jõuga, kui teeksid seda 4 eraldi üksikut inimest kokku. Seega lühidalt on tulemus: “Küll keegi teine teeb ära, pole nagu päris minu asi..”
20. Esmakordselt on seda linna mainitud 1450. aastal, linnaõigused sai 1791. aastal. Praegu elab seal 24295 elanikku. Peale oma maakonna keskuseks olemisele on ta ka kogu Zemaitija keskus. Linnast on pärit Rolandas Paksas (endine president), Gabriel Narutowicz (Poola esimene president), Wilfrid M. Voynich (Poola revolutsionäär, Voynichi käsikirja avastaja) ning Simona Kiseleva (maletaja); lisaks arvukalt rabisid. Veider küll, kuid linnal puudub korvpallimeeskond, seevastu on kaks jalgpalliklubi FK Džiugas ... ja FK Mastis ... (linn asub Mastise järve kaldal). Seos Tartuga: linnas paiknevas sõjaväeosas toimusid 1980ndatel TRÜ tudengite sõjaväelaagrid. **Mis on selle Leedu linna nimi?**

LOODUS + TEADUS

21. Rühm õpetlasi leidis 2015 aastal Lõuna-Aafrika Vabariigist inimsäilmeid, mida nad peavad uueks liigiks. Skeptikud muidugi peavad neid järeldusi ennatlikuks. Liigile anti nimi Homo ... selle koopakambri järgi, kust need vähemalt 15 inimese jäänust leiti. Säilmete vanus on tõenäoliselt 1 miljon aastat ja nende asukoht annab oletust, et tegemist on sihiliku matmisega, seega ületab oluliselt seni tõendatud neandertallaste matuseid 200 000 aasta tagant. **Küsitav** kaalus ligikaudu 45 kilogrammi, pikkus jäi 1,5 meetri piirile. Olendite aju suurus on võrreldav gorilla omaga, hambad on aga väikesed ja lihtsa ehitusega. Sarnaselt on suhteliselt primitiivne ja ahvilik nende rindkere. Esijäsemed on aga piisavalt arenenud ehitusega, et sobida lihtsate tööriistade valmistamiseks. Tagajalade ja pahklude kuju viitab, et olendid liikusid valdava osa ajast kahel jalal. Samas on nende sõrmed kergelt kaardus, mis iseloomustavad suure osa ajast puude otsas turnivaid ahve.
22. Ta on pistriklaste sugukonda kuuluv röövlind. Euroopas, Aasias ja ka paljudes Aafrika piirkondades on ta kõige tuntum pistrik. Meil võib teda kohata aprillist septembrini, siinset arvukust hinnatakse 150-300 paarile. 2012.a. Estonian Airi poolt korraldatud uute Embraeride nimekonkursil tuli ta 2834 häälega kindlalt esimeseks. **Kes?**

23. IBU arvutamiseks on selline valem: $IBU = Wh \times AA\% \times Uaa / (Vw \times 1,34)$.
1,34 on konstant, mis ühtlustab muudes tegurites olevaid ühikuid: untse ja galloneid. Näiteks Kölschi IBU=18...25, Belgian Lambicsi IBU=11...23. **Mille mõõtühik on IBU?**
24. **Keda või mida kardavad potofoobid?**
25. **Tahame teada** kuuldava muusikapala **heliloojat** ja **sõnade autorit**. Kuna sõnade autoreid on kolm, siis piisab, kui nimetate nendest vähemalt ühe.

KIIKA KÖÖKI JA MUJALE KA

26. **Kuidas nimetatakse** Sri Lankal ja Indias kasvava erilehise **leivapuu** (*Artocarpus heterophyllus*) **vilja**? See on kuni 36 kg raskune liitvili, mille pikkus on kuni 90 cm ja laius 50 cm. Viljad kasvavad otse puutüvel ja jämedatel okstel. Vilja kollakasroheline koor on kõbruline, selle kääritatud sisust küpsetatakse leiba. Noort vilja süüakse nagu köögivilja, küpset aga nagu puuvilja. Kiuline viljaliha on magus, kuid ebameeldiva, mädanevat sibulat meenutava lõhnaga. Seemneid süüakse keedetult või röstitult.

27. **Millise firma reklaam?**

28. **See Eesti kunstik** elas aastail 1913...1972. Lõpetas Pallase aastal 1939, mida peetakse väga tugevaks lennuks. Lõputööde näitusel eksponeeriti koguni 14 tema maali. Elas ja töötas Tartus ning Valgemetsas (sinna ostis ta Enn Kippeli leselt suvila). Muu hulgas kuulub tema loomingusse endise restorani "Tarvas" seinale maalitud pannoo. **Kes?**
29. **29. septembril** tähistati Eestis rahvusvahelist päeva. Paljudes riikides peetakse ... päeva ka teistel kuupäevadel, nt. Taanis 6..mail, Norras 18. augustil, Jaapanis 1. oktoobril. Sel päeval pakutakse paljudes kohtades ... soodushinnaga või lausa tasuta, ... müügist saadud tulu annetakse heategevusele. **Mis päev?**
30. **Millist tervislikku seisundit nimetavad tohtrid ja apteekrid obstipatsiooniks?**

TEHNIKA JA TOOTMINE

31. **Küsimine silikaatset heksagonaalse süngooniaga mineraali.** Puhtal kujul on ta värvitu, kuid lisandite tõttu on enamasti värvunud rohekaks, sinakasrohelineks, kollaseks, roosaks, harva ka valgeks. Esineb heksagonaalsete prismaliste kristallidena moondekivimeis, granitoidsetes pegmatiitides ning aktsessoorse mineraalina happelistes tardkivimeis. Küsitav on vääriskivi. Erivärvilistele erimitele on antud eraldi nimed. Sinakasroheline ning läbipaistev on akvamariin, erkroheline on smaragd, kollakas heliodoor jne. Mõne allika kohaselt on teda ka prillikiviks arvatud.
32. Heal lapsel mitu nime, heal nimel mitu last. **Mis see on?**
- Muusikainstrument
 - Briti räppar
 - Israeli füüsik
 - Meeste ujumisriiete tüüp
 - Termin ameerika jalgpallist
 - Raadiolainete segaja
33. **Alko** on Soome riiklik alkoholimonopol. Ka Eestis alko-poode. Millega tegeleb aga AL-KO?

34. Molinoloogia kui kultuurilist ja teaduslikku huvi pakkuva valdkonnaga tegeleb maailma mastaabis Rahvusvaheline Molinoloogia Selts. Sellel 1973. aastal asutatud mittetulundusorganisatsioonil on praegusel ajal üle 500 liikme, enam kui 30s riigis. Selts tegutseb peamiselt Euroopas ja USA-s. Eestis on molinoloogia alles suhteliselt uus nähtus ja seni on tegeletud peamiselt uurimisobjektide kaardistamisega. Eestis on molinoloogide tegevusele õla alla pannud Saaremaa Vodka tootjana tuntud Altia Eesti AS. Millega tegeleb molinoloogia?

35. **Mis on pildil?**

KIREV GLOOBUS

36. Küsime aadlisuguvõsa, mille esivanemaks on esmakordselt 1210 (sõjakäik Sakalasse) ja 1224. aastal (Otepää piiskopilinnuse ehitamisest Ugandis) Henriku Liivimaa kroonikas mainitud piiskop Alberti ja piiskop Hermannii õemeest, Turaida stiftifoogt Engelbertus de ... Eristatakse kahte peaharu, Ergli ja Berzaune harud. Neile on kuulunud erinevatel aegadel Konguta, Rannu, Porkuni, Kose-Uuemõisa ja paljud teised mõisad Eestis. Mõned tuntumaid esindajad: 1530. a surnud Saare-Lääne piiskop Georg, 1835–1886 elanud Paide pastor Engelbrecht ja krahv Ferdinand (1782–1805), vene armee tiibadjutant, kes langes Austerlitzi lahingus, oli abielus kindralfeldmarssal Mihhail Kutuzovi tütre Jelizavetaga ja on maetud Tallinna Toomkirikusse.

37. Mis aastaga on tegemist?

- Eurovisiooni lauluvõistluse võitis Saksamaa lauluga "Ein Bißchen Frieden"
- Lõppes Falklandi sõda
- Avati Helsinki metroo
- Saksamaal esitleti esmakordselt CD-d
- Ajakiri „Time“ valis aasta inimeseks mitte inimese, vaid arvuti
- Nobeli rahupreemia pälvisid Alva Myrdal ja Alonso Garcia Robles
- Sündisid Jean-Paul Ndjoumeck Ndeki, Alexis N'Gambi (Kameruni jalgpallurid), Kadi Toom (Eesti laulja) ja William Mountbatten-Windsor
- Surid Ago Neo ja Edgar Puusepp (Eesti maadlejad)

38. Pange ladina keelemurdest ümber: per risum multum cognoscimus stultum.

39. See pipra või sinepi värvi koer on aretatud Šotimaal 17. sajandil ja nagu ikka terjerid, jahikoeraks. Ta kaalub 8,2...10,9 kg ja tema turja kõrgus on 20...28cm. Käesoleva aasta 14. oktoobril kirjutasid Aivar Mäe ja üks selle koeratõu esindaja Dante alla lepingule viimase osatäitmise kohta muusikalis "Karlsson katuselt". Dante hakkab esinema Väikevenna koera Bimbo rollis. Ühes teises tuntud lasteraamatus aga väitlevad peategelased: "Kes hakkaks teadlikult sellist tõugu aretama? See siin näeb välja nagu oleks ta aretatud solgitorude puhastamiseks." Koerasõbrad andku siin andeks, tegemist on siiski viitega maailmakirjandusele.

40. **Kes on nende karikatuuride autor?** Tema esimene karikatuur ilmus Jõgeva ajalehes Punane Täht, teemaks veniv saunaehitus. Avaldanud ka Noorte Hääles, Õhtulehes, Sirbis. Põhitöö kõrval on ta lisaks joonistamisele tegelenud ka muusikaga, fotograafiaga jm. Esimene omandatud eriala oli autoteede ja sildade projekteerimine.

VASTUSED

1. Peteris Stucka
2. Hjalmar Fridolf Siilasvuo
3. Joonas
4. Margaret Atwood
5. Maicel Uiho, Shaunae Miller
6. Ahto Walter. 7.08. 1930 alustas vend Kõuga väikses purjepaadis reisi üle Atlandi ookeani, tekitades palju tähelepanu ajakirjanduses. 18.12.1930 jõudsid nad Miamisse, sealt edasi Kariibi merele ja 1931 aastal New Yorki. <http://www.kasmu.ee/et/content/ahto-valter-1912-1991>
7. Preobraženskoje (Preobraženski ja Semjonovski polk)
8. Vere
9. Lõuna-Korea
10. Gioachino Antonio Rossini, "Sevilla habemeajaja"
11. 55aastane haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi
12. Tšaikovski, Rimski-Korsakov (Tšaikovski; Rimski-Korsakov)
13. Jaan Malin kirjutas Miliuse mälestuseks
14. Laul (ka Venno ja Indrek)
15. Planšett
16. Angela Dorothea Merkel (neiupõlvnimega Kasner; sündinud 17. juulil 1954 Hamburgis) on Saksamaa poliitik, alates 2005. aastast liidukantsler. Abikaasad Ulrich Merkel (1977–1982) Joachim Sauer (1998–tänaeni)
17. Gerald Ford
18. Muusikariistad. Pillide kuningas on viiul
19. Maximilien Ringelmann
20. Telšiai
21. Homo Naledi
22. Tuuletallaja (Falco tinnunculus)
23. Õlle mõrusus
24. Alkoholi
25. Helilooja: Peeter Kaljuste. Sõnad: Anu Röömel, Peeter Kaljuste, Meelis Pai.
26. Jaka
27. Coca-Cola
28. Elmar Kits
29. Kohvi
30. Kõhukinnisus
31. Berüll
32. Jammer
33. Masinaehitus (Austriast alguse saanud saksa firma. Nt lumepuhurid, haagised, tööriistad. **Alois Kober** <http://www.al-ko.ee/1174.htm>)
34. Veskiteadus (tuule-, vee- või loomade jõul töötavate masinate uurimine ja taastamine)
35. Berliini kell
36. Tiesenhausen
37. 1982
38. Rohkest naerust tunneme ära rumala
39. Dändi-dinmont-terjer
40. Felix Kark